

KLEMMEN TERÉZIA
**JANUÁR HÍRES
 PEDAGÓGUSSZÜLÖTTEI**

„Hallgat az erdő, kajtat a farkas:
 kérődzik csendben s fülel a szarvas.
 Roppan a hó s a száraz ág reccsen,
 ágyúlövésként hallszik a csendben.”
 (Kányádi Sándor)

JANUÁR a természetben a teljes nyugalom ideje, mert ha „szófogadóan, jól viselkedik”, akkor erdőt-mezőt hó borít, és a vastag hótakaró alatt alszik a természet.

A BOLDOGASSZONY HAVA, VIZÖNTŐ HAVA, TÉL HAVA, FERGETEG HAVA, MEDVETOR HAVA, jeges-havas JANUÁR nevét a római mitológiából ismert Janusról, az ajtókapuk őrzőjéről kapta. Ez a kétarcú istenség (egyik arca ki, a másik befelé néz) a mindenség kezdetének istene.

Január szülöttei között igazi úttörőket találhatunk, szabadgondolkodású tudósokat, olyan embereket, akik vezetőnek születtek. A teljesség igénye nélkül nézzünk szét közöttük, kik is ők.

Seres József (Kunágota, 1910. január 4. – Budapest, 1984. október 9.): szerkesztő, kritikus, pedagógus, író. Kiskunfélegyházán szerzett tanítói diplomát, 1931-ben. Szegeden volt tanító. Az *Új Időkben*, a *Diáriumban* jelentek meg a versei, tanulmányai. Részt vett a falukutató mozgalmakban. 1945 után a szegedi egyetemen magyar-történelem szakos tanári oklevelet szerzett. A *Délmagyarország* munkatársa, a szegedi *Friss Újság* egyik szerkesztője volt. Részt vett a *Tiszatáj* c. irodalmi folyóirat létrehozásában, melyben megjelentek novellái, tanulmányai. 1950-től 1962-ig az Oktatási, illetve a Művelődésügyi Minisztériumban működött Budapesten. 1963-tól nyugdíjazásáig a Tankönyvkiadó Vállalat felelős szerkesztője volt, aki többek közt *A tanítás problémái* c. szöveget szerkesztette.

1875. január 4-én született **Anni Swan** finn pedagógus, újságíró, fordító, író (1958-ban halt meg).

A „lányoknak szóló irodalom” megteremtője Helsinkiben született, értelmiségi családban, apja az első finn újság alapítója, anyja irodalomrajongó volt. A Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu elvégzése után 1899-ben megszerezte tanítói oklevelét. Viaporiban, majd Helsinkiben tanított. Ebben az időben kezdett publikálni. 1901-ben jelent meg első, meséket tartalmazó kötete. Gyerek- és ifjúsági lapoknak is dolgozott, több fordítását is közzé tették. Az 1961-ben alapított Anni Swan–Mitali-díjat, amit háromévente ítélnek meg a legjobb finn vagy svéd nyelven megjelent ifjúsági irodalmi alkotóknak. Magyar fordításban a *Mesék az ezertó országából* címmel jelent meg kötete.

Johann Ignaz Felbiger német pedagógus, népiskolai főigazgató, pozsonyi prépost és főesperes 1724. január 6-án született Glogóvban, Lengyelországban. 1788. május 17-én halt meg Pozsonyban. Felbiger – Mária Terézia hívására – Bécsben telepedett le. Hamarosan kidolgozta az *Általános rendtartás a népiskolák számára* (1774) című szabályzatát, mely az ausztriai népoktatás újjászervezésének alapjává lett. Az országosan bevezetett Felbiger-féle „norma-módszer” (Normal-Methode) az addig ismeretlen osztályfoglalkoztatási rendszer egyes elemeit foglalta rendszerbe. A módszer alkalmazásakor öt elvet kellett érvényesíteni. A tanítóképzés fejlesztése, a normamódszer népszerűsítése érdekében hozták létre az ún. normaiskolákat (korabeli magyar neve: nemzeti főiskola). Az első ilyen iskola 1771-ben, Bécsben nyílt meg, ezt követte a pozsonyi (1775), majd a budai és a nagyváradai intézet. A nor-

maiskolák voltaképpen kiemelt színvonalon oktató, háromosztályos városi népiskolák voltak, amelyekre egy rövid tanítóképző tanfolyam épült. A képzés négy-öt hónapig tartott. A jelöltek előképzettsége igen sokszínű képet mutatott, a későbbiekben viszont már megkövetelték egy elvégzett gimnáziumi osztály igazolását.

1850. január 8-án született *Kasztner Janka* pedagógus (1923-ban halt meg). Kasztner Janka a magyar nőnevelés egyik úttörője, Zirzen Janka tanítónőképzőjében végzett, tanulmányai közben segédtanítónőként is dolgozott. 1874-től az ipolysági polgári leányiskola vezetője, majd egy év után az akkor megalapított győri állami tanítónőképző intézet első igazgatója lett. A képző negyven tanulóval, köztük 20 bentlakóval indult. Kasztner vezetésének tíz éve alatt több száz, jól felkészített tanítónő végzett az intézetben. Győr után a kolozsvári, majd 1896-tól a budapesti tanítónőképző igazgatója volt. Publikációi jelentek meg a *Nemzeti Nőnevelésben* és a *Győri Tanügyi Értesítőben*, könyve *Emlékeim* címmel került kiadásra.

Öreg János Pátkán született, 1838. január 16-án és Debrecenben hunyt el 1911-ben. Tanár, filozófus, pedagógiai és jogi író volt. 1856-tól Pesten teológiát hallgatott a protestáns papnevelőben. Tanulmányait az utrechti, brüsszeli, párizsi egyetemen folytatta. 1863-tól a szentesi, 1874–1880 között a nagykovácsi, 1884-től a debreceni gimnáziumban tanított. 1891-től 1898-ig a debreceni főiskolán a bölcsészettan tanára volt. Közben 1879-ben a budapesti egyetemen doktorátust szerzett pedagógiából és filo-

zófiából. Több tankönyvet írt: *Nevelés és oktatástan* (Kiss Áronnal közösen, Budapest, 1875); *Gondolkodástan az egyetemesítő és lehozó rendszer alapján* (Nagykörös, 1877); *Tapasztalati lélektan* (Nagykörös, 1884); *A jog- és állambölcsélet kézikönyve* (Debrecen, 1897); *A bölcséleti tudományok* (Debrecen, 1898).

Johann Heinrich Pestalozzi 1746. január 12-én született Zürichben és 1827. február 17-én hunyt el Bruggeben. A svájci pedagógus a neveléstörténet egyik legnagyobb alakja volt, aki a szegény gyermekek nevelése és a népnevelés ügyében fejtette ki pedagógiai nézeteit. Pestalozzi családja szűkös körülmények között élt; sebészorvosként dolgozó apja korán meghalt, így anyja és egy önfeláldozó cselédlány nevelte fel. A zürichi egyetemen tanult, majd sorozatos sikertelen vállalkozások után 1784-ben Neuhofban szegényintézetet létesített. Társadalmi támogatással szegény gyermekeket fogadott magához, hogy gyapotfonással és földműveléssel megtermeljék eltartásuk költségeit, és közben emberhez méltó nevelésben és oktatásban részesüljenek. Pestalozzi minden önkény ellensége volt. Különösen mélyen átérezte hazája szegény népének jogfosztottságát. Fél századnál hosszabb munkássága folyamán számos pedagógiai eszmét vetett fel, ugyanakkor összefüggő, logikusan felépített pedagógiai rendszert sohasem dolgozott ki. A pedagógiában legkorábbi és mindig visszatérő tétele az ember „egyedi helyzetének” meghatározó volta. Az embert meghatározó körülmények szerinte mintegy körkörösén tágnak, s a legszűkebb, egyúttal pedig a

nevelés szempontjából legfontosabb kör a családi környezet.

Mészáros István pedagógus, pedagógiatörténész, egyháztörténész, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi docens Pestújhelyen született 1927. január 26-án. A 91 éves híres pedagógus mondta: „Egyetlen hatalmas ívben láttam és láttathattam a hazai oktatás- és nevelésügy ezeresztendő történetét...” Mészáros István főiskolai (1948–1951), majd egyetemi (1954–1958) tanári képesítést szerzett. 1950–1962 között tanárként dolgozott, 1962-től 1968-ig az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa volt. 1968-tól 1976-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán adjunktusként, majd 1988-ig, nyugdíjazásáig docensként iskola- és pedagógiatörténetet oktatott. 1973-ban lett a neveléstudományok kandidátusa, 1988-ban pedig a Magyar Tudományos Akadémia doktora. Tagja az MTA Köztestületének. 1990-ben Apáczai Csere János-, 1998-ban Stephanus-, 2001-ben Fraknoi-díjjal tüntették ki.

Mészáros István a hazai és egyetemes neveléstörténet nemzetközileg is számon tartott kutatója, aki több, mint 60 önálló kötetet írt, tanulmányainak, cikkeinek száma ezerhez közelít, s tudományos, valamint ismeretterjesztő előadások százait tartotta különböző fórumokon. „Kutatási területe a művelődéstörténet, ennek keretei között a hazai pedagógiatörténet (vagyis a nevelés, az oktatás, az iskola, a neveléstudomány és a közoktatás-politika története), valamint a hazai egyháztörténet.” Legismertebb könyve: *Mióta van iskola?*

Kántor Mihály Tiszakarádon látta meg a napvilágot 1885. január 31-én, 1968-ban Cigándon halt meg. Tanító, néprajzi gyűjtő, a Bodroglók amatőr néprajzkutatója, Cigánd egykori oskolamestere volt, aki sokat tett a néphagyományok ápolásáért és a népi kultúra megőrzéséért. Néptanítóhoz híven aktívan rész vett a közéleti munkában is. 1911-ben megalapította a *Keresztyén Ifjúság Egyesületet*. Szintén alapítója és egyben vezetője is volt a *Levente Egyesületnek* és a *Magyar Búzavirág* táncgyűttesnek, amely legnagyobb sikerét a cigándi keménycsárdással érte el. Kántor Mihály valósággal szerelmese volt szülőföldjének, ennek a világtól elzárt sajátos településű bodroglóki tájnak. Kutatta a múltját, jelenét, s okleveles adatok alapján színesen, olvasmányosan írta meg a Bodroglók történetét. Gyűjtötte és tanulmányokban feldolgozta a bodroglóki néphagyományokat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kenyeres Ágnes (főszerk.): Magyar életrajzi lexikon. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/o-7721E/oreg-janos-77224/>
- Pukánszky Béla – Németh András: Neveléstörténet. <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/>
- <https://nokert.hu/sun-20120101-1356/91/8/>
- http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?act=menu_tart&rovat_mod=archiv&eid=24&rid=6&id=6
- <http://magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/>